

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-45>

УДК 330.322.54

РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

THE ROLE OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN THE ACTIVITY OF NATIONAL ENTERPRISES

Марусяк Наталія Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4427-2238>

Ратушняк Діана Валентинівна

студентка,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1472-9818>

Кулько Катерина Єфремівна

студентка,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4525-4314>

Marusiak Nataliia, Ratushniak Diana, Kulko Kateryna

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

У статті розглянуто роль іноземних інвестицій в діяльності підприємств. Залучення інвестицій впливає на національну економіку, і дає поштовх для розвитку умов ведення бізнесу. Для глибшого розуміння ролі прямих іноземних інвестицій проаналізовано їх сучасний стан та динаміку розвитку за 2015–2021 роки. Визначено особливості інвестиційної діяльності України та виокремлено пріоритетні напрямки інвестування. З цією метою, за допомогою статистичних методів, було визначено структуру прямих іноземних інвестицій та розподіл за країнами-інвесторами. Встановлено, що загальний обсяг ПІІ в 2021 році склав 6 548,9 млн дол. Найбільше інвестицій надійшло з Нідерландів – 29,96%. Визначено, що пріоритетним напрямком інвестування є переробна промисловість (41,7%). Розглянуто індекс інвестиційної привабливості, який відображає бізнес-клімат в країні. Проведене дослідження дало змогу визначити тенденції та з'ясувати фактори, що впливають на зацікавленість іноземних інвесторів. Наведено перелік умов, які можуть допомогти вирішити дані проблеми, зокрема, реформування законодавства, стабілізація політичної та економічної ситуації, припинення бойових дій на території України, удосконалення умов ведення бізнесу, забезпечення гарантій вкладів іноземних інвесторів та зниження рівня корупції.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, інвестиції, індекс інвестиційної привабливості.

The article considers the role of foreign investment in the activities of enterprises. Investment activity is the most important component that affects the interests of enterprises and acts as one of the sources of their development. There is a certain correlation between the development of enterprises and the economy as a whole. Attracting investment has an impact on the national economy, which gives impetus to the development of the business environment. For a better understanding of the role of foreign direct investment, their current state and dynamics of development for 2015–2021 were analyzed. The peculiarities of investment activity in Ukraine were defined and the most priority directions, in which resources are currently invested, were highlighted. For this purpose, the structure of direct foreign investments by types of economic activity and investor countries was determined with the help of statistical methods. It was established that the total volume of direct foreign investments in 2021 was at the level of 6548.9 million dollars. The largest amount of direct investment came from the Netherlands – \$1,962 million, which amounted to 29.96% of total inflows in 2021. It was determined that the greatest interest among foreign investors by type of economic activity belongs to the processing industry (41.7%). Also leading remain the mining industry and quarrying; wholesale and retail trade and financial and insurance activities. The index of investment attractiveness, which reflects the state of the business climate in the country, according to European Business Association estimates, was considered. The study identified trends and factors affecting the interest of foreign investors, identified

internal problems, and found out the prospects for development and improvement. A list of conditions that can help to solve these problems regarding the insufficient volume of foreign investments attraction, in particular, reforming of legislation, stabilization of the political and economic situation in the state, cessation of hostilities in Ukraine, improvement of business conditions, providing guarantees of deposits for foreign investors, reduction of corruption level and so on is presented.

Keywords: foreign direct investment, investment climate, investment activity, investment attractiveness, investment, investment attractiveness index.

Постановка проблеми. Інвестиції часто порівнюють із дзеркалом душі підприємства, держави чи об'єднання. Для країни інвестиції є відображенням того, як функціонує держава, чи дотримується законодавства та прав людини. Дотримання прав збільшує кількість інвесторів, і залучає все більше інвестицій в національні підприємства. Основним джерелом для задоволення інвестиційних потреб економіки України є прямі іноземні інвестиції. Вони допомагають у вирішенні проблеми технологічного оновлення основних засобів підприємств, збільшують експорт продукції та послуг, забезпечують імпорт нових технологій, практичних навиків та новий досвід управління, що сприяє більш швидкому інтегруванню української економіки у світове господарство. Тим не менш є багато чинників, які не дозволяють зробити це швидко, зокрема, порушення інтересів інвесторів, їхніх прав та нестабільне законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами інвестиційної діяльності підприємств займалися багато відомих вчених. Серед них – праці Полякової Ю., Денисенка М., Кісіля М., Амоші О., Ковальова В., Лапусти М., Шарпа У. та інших. Дані автори займалися дослідженнями інвестиційних процесів на різних рівнях. Останні дослідження пов'язані з вивченням проблем та можливостей залучення іноземних інвестицій в економіку України, а, також, значенням інвестиційного фактора у формування капіталу підприємств. Аналізу залучення прямих іноземних інвестицій присвячені праці Вовчак О., Майорової Т., Данілова О., Федоренка В. і ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на величину досліджень в даній сфері, питання важливості створення сприятливого інвестиційного клімату в українській економіці залишається поза увагою. Прямі іноземні інвестиції є дуже важливою частиною в економіці кожної країни, але мало уваги приділяється аналізу їхньої ролі щодо національних підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ролі прямих іноземних інвестицій у діяльності національних підприємств, а

також, тенденції їх надходжень у економіку. З метою визначення проблем та перспектив формування сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів українських підприємств необхідно проаналізувати обсяги інвестицій та дослідити рівень інвестиційної привабливості в Україні.

Виклад основного матеріалу. Кожна країна для розвитку економіки потребує якісних структурних змін, оновлення різного виду інфраструктури, зокрема, ринкової та соціальної. Для цього повинні здійснюватися відповідні капіталовкладення, тобто інвестиції. Великі інвестиції в економіку країни здатні пришвидшити темпи ринкових перетворень, та зробити їх більш ефективними. Інвестиційна діяльність впливає на інтереси більшості підприємств, навіть, при тому, що дуже важливим суб'єктом регулювання інвестиційної діяльності є держава, через різні органи влади та інститути.

Взаємозв'язок держави та підприємств є дуже важливим в питанні залучення інвестицій як на національному, так і на глобальному рівнях. Основним інструментом, який передбачає контроль над бізнесом є прямі іноземні інвестиції. Прямі інвестори зацікавлені у розширенні міжнародного бізнесу, і менш схильні виводити активи при мінімальних ознаках небезпеки. Таким чином, можна стверджувати, що прямі іноземні інвестиції мають на меті довгострокові вкладення матеріальних засобів в економіку країни для організації та будівництва підприємств та реалізації великих проектів. Крім того, даний інструмент дає можливість залучати в країну нові технології та практики управління. І тим самим, збільшувати експорт продукції та послуг підприємств.

Для ефективного функціонування підприємств в країні необхідні іноземні інвестиції, адже, саме вони сприяють розширенню підприємницької діяльності та освоєння нових галузей.

Щоб розуміти рівень інвестицій в Україні, проаналізуємо динаміку прямих іноземних інвестицій. Тоді зможемо визначити рівень довіри іноземних інвесторів та відстежити їх зміни. На рис. 1 зображено динаміку вкла-

день прямих іноземних інвестицій в Україні за 2015–2021 рр. Видно, що надходження прямих іноземних інвестицій в Україну є досить нерівномірними, на що суттєво впливає стан та часті зміни в політичній та економічній ситуаціях в країні та світі. Представлені дані показують, що в 2015 році спостерігалися досить низькі обсяги інвестицій. Це пов'язано з тим, що внаслідок високого рівня корупції та бюрократії в державі та нестабільність економічного середовища, іноземні компанії почали виходити з українського ринку та значно знизили інвестування. Вагомим чинником стали і бойові дії, які розпочалися в 2014 році через окупацію на Сході України Російською Федерацією. За даними Європейської Бізнес Асоціації 80% бізнесменів були незадоволені інвестиційним кліматом держави в 2015 році [2].

Тим не менш, з 2016 року починається швидке зростання з невеликими коливаннями, але довіра іноземних інвесторів не зростає швидкими темпами через значну нестабільність економіки, рівень корупції та неефективність реформ. У 2020 році спостерігається різкий спад на рівні 868 млн дол. США, що спричинено економічною кризою через спалах COVID-19. Дані показники стали найгіршими за останні 20 років. Але в 2021 році іноземні інвестиції зростають до 6549 млрд дол. США. Цьому сприяло прийняття законопро-

екту про «інвест-няні». Даний закон започатковує абсолютно новий підхід до підтримки інвесторів та дозволяє здійснювати незалежний моніторинг реалізації інвестиційних проектів та контроль державної допомоги. Метою проекту є підтримка бізнесу за трьома основними напрямками, такими як, звільнення від сплати окремих податків та зборів; звільнення від сплати ввізного мита для устаткування та комплектуючих, що призначені виключно для реалізації інвестиційного проекту, а, також, можливість надання права на користування земельною ділянкою державної та комунальної власності [5]. Така підтримка бізнесу є значним фактором покращення інвестиційного клімату та збільшення обсягів інвестицій.

Для більшого розуміння інвестиційної діяльності в Україні важливо проаналізувати, які країни-іноземні інвестори займають найбільшу частку на ринку України (рис. 2). За даними 2021 року, прямих іноземних інвестицій було вкладено 53-ма країнами в розмірі 6 548,9 млн дол. США. Найбільшу частку серед країн-інвесторів займають Нідерланди (29,96%), що здійснили інвестицій на суму 1 962 млрд дол. США. Після них 15,27% займає Кіпр з сумою 999 млрд дол. США. І, також, значну частку займають Швейцарія (13,34%) та Німеччина (12,98%), що інвестували 873,8 та 850,3 млн дол. США відповідно.

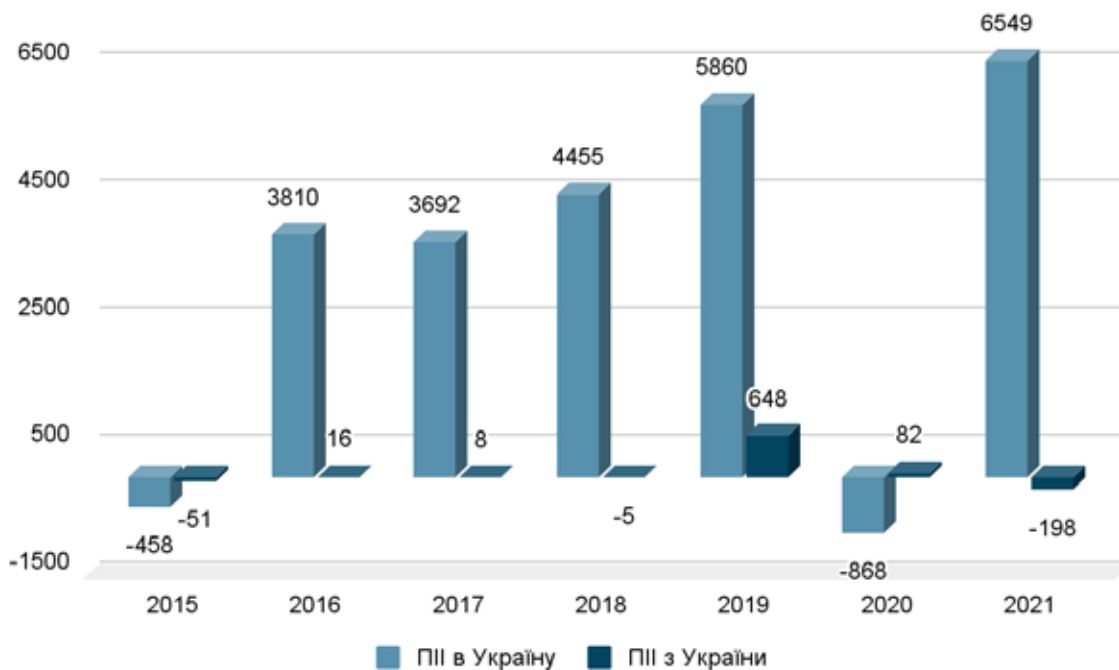

Рис. 1. Динаміка вкладень прямих іноземних інвестицій в Україні за 2015–2021 рр., млн дол. США

Джерело: складено авторами на основі [6]

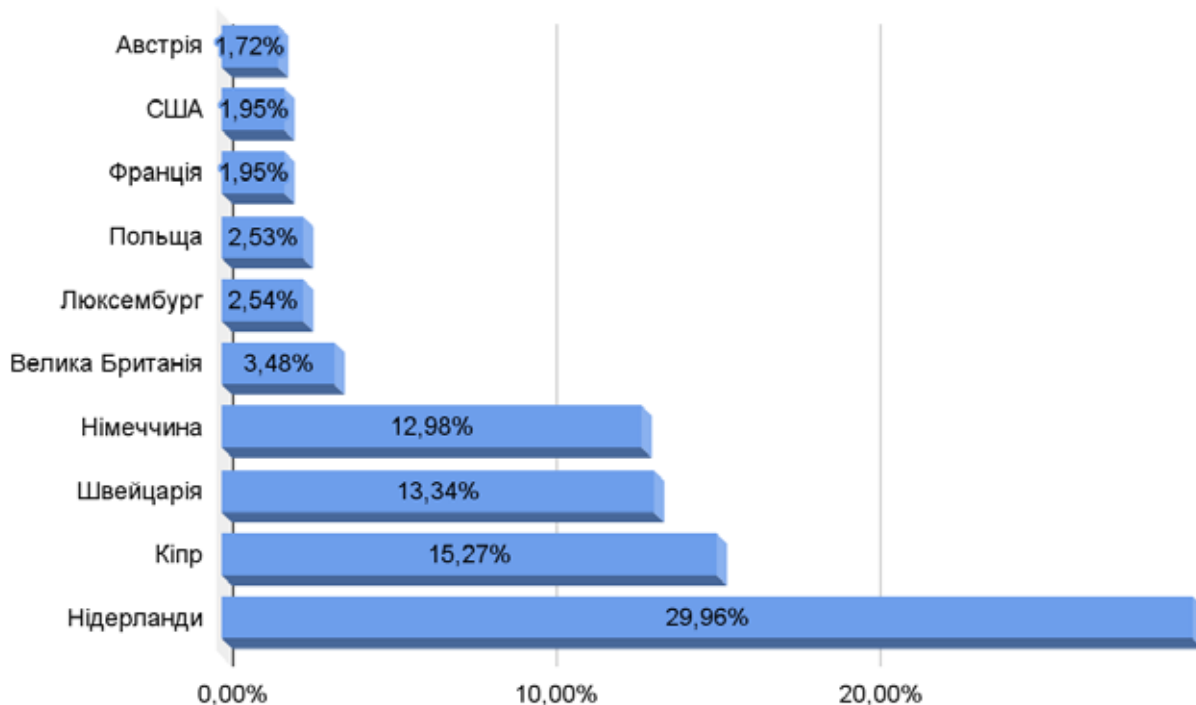

Рис. 2. Частка країн-іноземних інвесторів в Україну у 2021 році, %

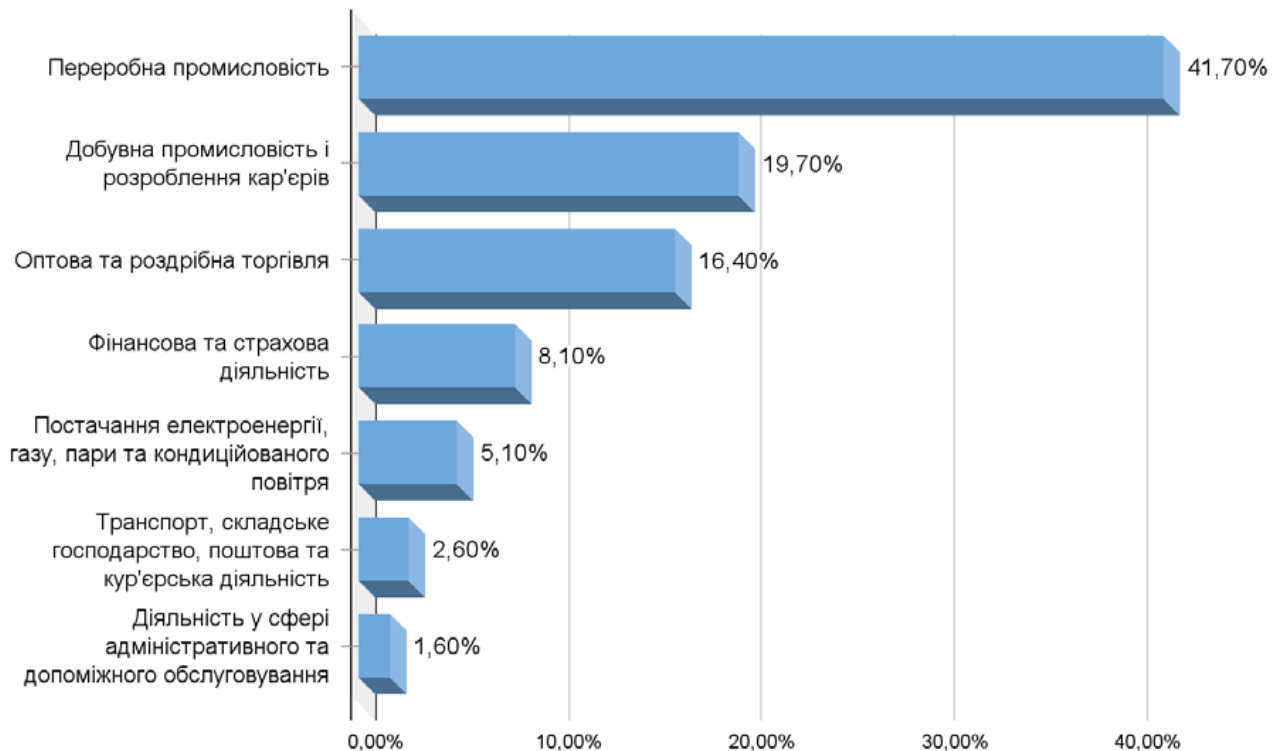
Джерело: складено авторами на основі [1]

Розглядаючи прямі іноземні інвестиції у розрізі надходжень за видами економічної діяльності можна помітити, що інвестиції спрямовуються у найбільш розвинені та привабливі сфери економічної діяльності. На рис. 3 показано частки прямих іноземних інвестицій за різними видами. Спостерігаємо, що найбільш пріоритетним видом залучення прямих іноземних інвестицій є переробна промисловість, яка становить 41,7% загальних інвестицій, що характеризується наявністю важливих факторів розміщення даної галузі, зокрема, природні умови, сировинна база, форми організації виробництва та чисельність населення. Дані чинники сприяють розвитку бізнесу в переробній галузі в Україні, тому іноземні інвестори бачать перспективність даного напрямку і інвестують в нього. Наступною галуззю по кількості залучених інвестицій є добувна промисловість і розроблення кар'єрів, яка займає 19,7% прямих іноземних інвестицій. Це пов'язано з тим, що галузь не є широко розвинутою в Україні, при тому, що має значну сировинну базу. Значні кошти іноземних інвесторів вкладено в оптову та роздрібну торгівлю – 16,4%. Також, досить непоганою є частка інвестування в фінансову та страхову діяльність – 8,1%; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 5,1%; транспорт, складське госпо-

дарство, поштова, кур'єрська діяльність та діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування становлять 2,6% та 1,6% відповідно.

Для оптимізації інвестиційної діяльності підприємств важливим є аналіз окремих інвестиційних проектів. Саме з цього аналізу можна дізнатися необхідну інформацію щодо прийняття управлінських рішень, пов'язаних з інвестуванням. Тим не менш, для успішної інвестиційної політики окремих підприємств дуже важливим є наявність сприятливого інвестиційного клімату в державі.

Україна є досить привабливою для інвестицій, та все більше інтегрується в світове господарство. Тим не менш, на інвестиційний клімат впливає чимало факторів, зокрема, для потенційних інвесторів важливим є значення індексу інвестиційної привабливості. Даний індекс визначається Європейською Бізнес Асоціацією, і відображає стан бізнес-клімату в країні. Він вимірюється кожні півроку, і розраховується як середнє арифметичне оцінок п'яти аспектів інвестиційного клімату. З рис. 4 видно, що індекс в Україні з 2016 року по 2021 рік коливається в межах від 2,4 до 3,15 з 5 можливих балів. Показник 3 бали вважається нейтральним, а все, що вище свідчить про позитивні зрушення. Найвищу позначку за останні 5 років, можемо

Рис. 3. Надходження прямих інвестицій в Україну за видами економічної діяльності у 2021 році, %

Джерело: складено авторами на основі [1]

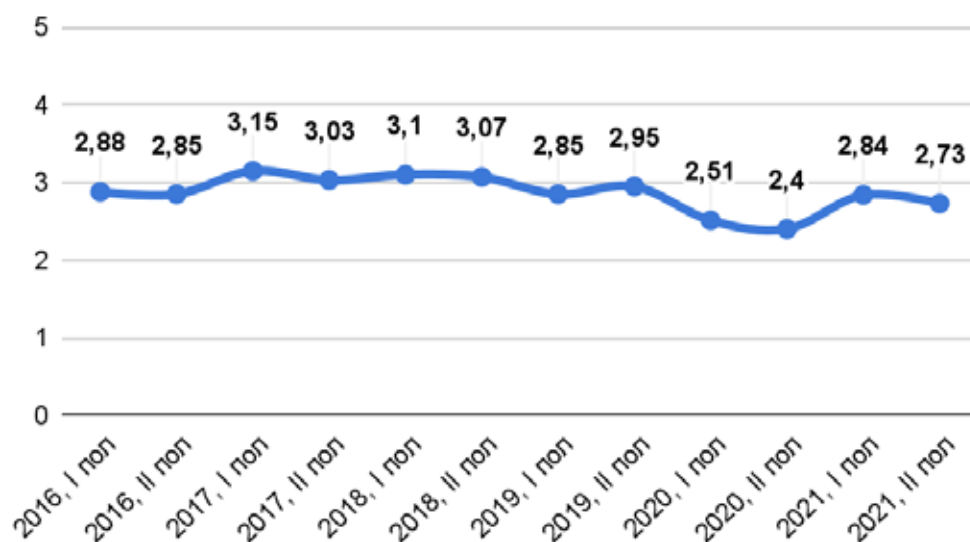
спостерігати в першій половині 2017 року на рівні 3,15 балів. В порівнянні з 2016 роком цей показник зріс на 0,3 бали, і вийшов з негативної сторони. В другій половині 2017 року індекс трішки впав, і коливався в практично однакових межах до кінця 2018 року. Але на початку 2019 року різко знизився до позначки до 2,85 балів. Цьому сприяли зміни в політичній сфері, відсутність земельної та судової реформ, а також, значний відтік кваліфікованих кадрів з країни. До кінця року показник зріс на 0,1 позначку. Позитивними факторами, які мали на це вплив, було зниження інфляції, стабілізація політичної ситуації та зростання купівельної спроможності громадян. Карантинні обмеження внаслідок COVID-19 в 2020 році змінили багато процесів, зокрема, уповільнилися темпи реформ, що знизили індекс до 2,4 бали до кінця року. Також, значний вплив мали ротації в складі Уряду, політична та економічна нестабільність, загроза припинення співпраці з МВФ та криза судової влади. В першій половині 2021 року індекс зріс до 2,84 бали, але до кінця року впав на 0,11 балів.

Загалом, варто відмітити, що даний індекс вимірюється з 2008 року, і ще жодного разу він

не досягнув позначки в 4 бали, що свідчить про досить нейтральний інвестиційний клімат в Україні, а моментами – негативний. Основними факторами, які стримують приплив інвестицій в Україну є високий рівень корупції, недовіра до судової системи, монополізація ринку та великий відсоток захоплення влади олігархами, а також, нестабільне законодавство. Крім того, вагомими чинниками є нестабільність валюти і фінансової системи та затяжний військовий конфлікт з Росією.

Через те, що були новини про ймовірне вторгнення Росії на територію нашої держави, з України було виведено 12,5 млрд. дол. іноземного капіталу. Посилення військової загрози провокувало ризик зниження інвестиційної привабливості України. За розрахунками від початку 2022 року до вторгнення російських військ Україна щомісяця втрачала близько 2-3 млрд дол. США. Це відбувалося через зупинені інвестиції, високий рівень інфляції, втрати в туристичній сфері, зменшення авіап перевезень та тиск на фінансові ринки, який блокував такі інвестиції з одного боку, та впливав на курс гривні [4].

Для покращення інвестиційного клімату в державі потрібно забезпечити створення від-

Рис. 4. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за 2016–2021 рр.

Джерело: складено авторами на основі [2]

повідних умов для бізнесу та формування нового, більш ефективного механізму регулювання інвестиційної діяльності зі сторони законодавства, внести зміни, які будуть стимулювати інвестиційну активність, і заохочувати іноземних інвесторів, забезпечити системи гарантій та пільг для іноземних інвесторів. Поштовхом до змін може стати застосування практичного інструментарію Організації економічного співробітництва та розвитку. Її метою є посилення економіки країн-членів, просування ринкової економіки, розвиток вільних обмінів, та сприяння розвитку інших країн. Такі зміни дозволять залучити більше інвестицій довгострокового фінансування від країн-учасниць даної організації.

Пріоритетом при покращенні інвестиційного клімату у державній політиці має стати стабільність внутрішньополітичної ситуації, євроінтеграційні процеси та прискорення реформ в країні. Саме тоді можна буде очікувати підвищеного інтересу від іноземних інвесторів, що збільшить конкуренцію на ринку. Для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств потрібно вирішити проблему активізації інвестиційної діяльності, яка полягає в тому, що існує певна незбалансованість та недосконалість. Але значну частку цієї проблеми потрібно вирішувати саме на глобальному державному рівні, зокрема, розширити базу інвестиційних ресурсів, які направлені в інноваційну сферу через різноманітні політики та збільшити обсяг інвестицій в розвиток фондового ринку.

Незважаючи на складний період для України, аналітики прогнозують приплив та збільшення іноземних інвестицій після війни. Зокрема Президент Європейської ради Шарль Мішель говорить про значну підтримку для України, як політично, гуманітарно, так і фінансово. Створення трастового фонду дозволить надати масивні інвестиції для відновлення економіки та інфраструктури [3]. Крім цього між Канадою та Україною існує певна домовленість про продовження переговорів стосовно Угоди про вільну торгівлю на сфері послуг та інвестицій в Україну після закінчення війни та подальшої співпраці у розширенні кількості канадських інвесторів в Україну [7].

Основними перешкодами до побудови сприятливого інвестиційного клімату в Україні є спад економіки та низька конкурентоспроможність національних підприємств в порівнянні з іноземними та недосконалість чинного законодавства. Це потрібно вирішувати на різних рівнях, і не відкладати, адже для побудови стабільної та конкурентоспроможної ринкової економіки, необхідна ефективна підприємницька діяльність.

Висновки. Проведене дослідження дозволило побачити, що прямі іноземні інвестиції є дуже важливими як для підприємств, так і для держави в цілому, оскільки виступають передумовами розширення міжнародного співробітництва. Україна на даний момент має не дуже сприятливий економічний та інвестиційний клімат, і це в якійсь мірі лякає іноземних

інвесторів, що заважає країні вийти на новий етап розвитку.

Прямі іноземні інвестиції є найбільш привабливою формою інвестування в Україні. Метою таких інвестицій є довгострокові вкладення матеріальних засобів в економіку країни для реалізації великих проектів, організації підприємств та передачі інноваційного досвіду. Сприятливий інвестиційний клімат є дуже важливим, але зважаючи на негативні тенденції останніх років, доцільно покращити його. Це можна зробити за рахунок удосконалення вітчизняного законодавства та прирівнювання його до європейських стандартів,

безпосередньої участі держави у гарантуванні захисту і безпеки капіталовкладень інвестора, стабілізації внутрішньополітичної ситуації, зниження рівня корупції.

В Україні, станом на сьогодні, доволі нестійка ситуація, значна кількість підприємств під загрозою припинення діяльності, але є перспективи розвитку, як і в інвестиційній діяльності, так і в загальній економіці. Створюється багато програм для підтримки бізнесу та країни, які допомагають вже та будуть допомагати в подальшому розвивати нові галузі та вивести країну до більш сприятливого середовища в частині інвестиційної привабливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дані статистики зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 22.04.2022).
2. Дослідження та аналітика. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (дата звернення: 25.04.2022).
3. Масивні інвестиції буде спрямовано в Україну для відновлення після війни. Interfax-Україна. 2022. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/investments/821588.html>
4. Мельницька Ю. За сім років в Україну зайшло \$38 мільярдів іноземного капіталу. Investory news. 2022. URL: <https://investory.news/za-sim-rokiv-v-ukrainu-zajshlo-38-milyardiv-inozemnogo-kapitalu/>
5. Новікова І. Уряд надав “зелене світло” законопроекту про “інвест-нянь”. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-nadav-zelene-svitlo-zakonoproektu-pro-invest-nyan-irina-novikova>
6. Прямі іноземні інвестиції в Україну. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 22.04.2022).
7. Україна та Канада домовилися розширити угоду про вільну торгівлю на сферу послуг та інвестицій. Міністерство економіки України. 2022. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a3a084b2-5864-4f4a-b29c-15310deb69b4&title=UkrainaTaKanadaDomovilisRozshiritiUgoduProVilnuTorgivliuNaSferuPoslugTaInvestitsii>

REFERENCES:

1. Dani statystyky zovnishnoho sektoru. Natsionalnyi bank Ukrainy. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (accessed 22 April 2022).
2. Doslidzhennia ta analityka. Yevropeiska Biznes Asotsiatsiia. Available at: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (accessed 25 April 2022).
3. Masyvni investytsii bude spriamovano v Ukrainu dlia vidnovlennia pislia viiny (2022). Interfax-Ukraina. Available at: <https://ua.interfax.com.ua/news/investments/821588.html>
4. Melnytska Yu. (2022) Za sim rokiv v Ukrainu zaishlo \$38 miliardiv inozemnoho kapitalu. Investory news. Available at: <https://investory.news/za-sim-rokiv-v-ukrainu-zajshlo-38-milyardiv-inozemnogo-kapitalu/>
5. Novikova I. Uriad nadav “zelene svitlo” zakonoproektu pro “invest-nian”. Uriadovi portal. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-nadav-zelene-svitlo-zakonoproektu-pro-invest-nyan-irina-novikova>
6. Priami inozemni investytsii v Ukrainu. Minfin. Available at <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (accessed 22 April 2022).
7. Ukraina ta kanada domovylysia rozshyryty uhodu pro vilnu torhivliu na sferu posluh ta investytsii (2022). Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a3a084b2-5864-4f4a-b29c-15310deb69b4&title=UkrainaTaKanadaDomovilisRozshiritiUgoduProVilnuTorgivliuNaSferuPoslugTaInvestitsii>